

uersū nos: metū p nobis suasisse. Igit̄ Sulla respōdit se pauca corā Aspere locutus: cætera occulte nullo autē quā paucissimis p̄sentib⁹ simul edocet quæ sibi re pōderentur postq̄ sicuti uoluerant congressi discit l. missū a consule uenisse quæ sitū ab eo pacē an bellū agitur⁹ foret. Tum rex uti præceptū fuerat: post diem decimū redire iubet an nihil etiā nūc decreuisse se illo die r̄sug. Deīde abo ad sua castra digressi: sed ubi plerūq̄ noctis p̄cessit. Sulla a Bogho occulte accersit̄ ab utroq̄ r̄tūmodo fidi interpretes adhibent̄. Præterea Da uar internūcius sanct⁹ uir iurat ex sententia an bogz statim sic rex incipit. Nūq̄ ego ratus sum fore uti rex ma xim⁹ in hac terra & omnīū quos noui priuato hominī gratiā debere: & mehercule Sulla antete cognitū mul tis orationib⁹ aliis ultro ego met op̄e tuliz nulli⁹ indigni. Id esse imminutū quod cæteri dolere solēt ego læ torz fuerit mihi eguisse aliquādo tuæ amicitiz: qua apud animū meū nihil carius habeo. Id adeo exepirini li cet arma uiros pecuniā postremo q̄quid animo liber summe utere: & quo ad uiues nūquā tibi redditā gra tiā puta ueris: Sed semp apud me integra erit. Deniq̄ nihil me sciente frustra uoles: Nā ut ego existimo regē armis quā munificētia uinci min⁹ flagitiosum. Cæterum de R. e. p. uestra. cuius curator huc missus ex pau cis accipi. Bellū ego p̄p̄urro neq̄ feci: neq̄ factū unquā uolui. Fines meos aduersum armatos armis tutatus sum. Id omitto quoniā ita uobis placet. Gerite uti uultis cū iugurtha bellū ego sumē Muluchā quod inter me & Micipsam fuit: nō egrediar: neq̄ id iugurthā intrare sinā. Præterea si quid meq̄ uobisq̄ dignū petue ris aliud repulsus abibis. Ad ea Sulla breuiter p̄ le & modice de pace: deq̄ cōib⁹ reb⁹ multis disse uit. Deniq̄ regi patefecit: quod polliceat̄ senatū & po. ro. quoniā. rmis amplius ualuisset non in gratiā habitūz: faciē dū: aliquid quod illogz magis q̄ sua retulisse uideret̄. id adeo in prōptu esse quoniā iugurthæ copiā haberet: quē si Romanis tradidisset fore ut illi plurimū deberet̄: amicitia fœdus Numidiz partē quā nūc peteret iuc ultro aduerturā R. ex priō agitare cognationē affinitatē: p̄terea fœdus interuenisset. Ad hoc metuere ne fluxa fide usus populariū animos auerteret: q̄s & iugurtha carus: & Romani inuili erant. Deniq̄ sæpi⁹ fatigat⁹ ex uoluntate Sullæ omnia se factūz p̄mittit. Cæterū ad simulandum pacē cuius numidæ defessus bello aut diffimus erat: quæ utilia uisa constituunt. ita composito dolo digrediūtur. Atres postero die Asparē iugur thæ legatū appellat. Dicitq̄ sibi p̄ Dauarem ex Sulla cognitum posse conditionibus bellum compōi. Quā obrem regis sui sententiā exquireret: ille letus in castra iugurthæ proficiscit̄. Deinde cuncta ab illo doctus properato itinere post diem octauum reddit ad Boghum. & ei nunciat iugurtham cupere oīa quæ imp̄ra rentur facere: sed Mariō paḡ confidere. Sæpe antea cū imperatorib⁹ Romanis pacem conueniam frustra fuisse. Cæterz Boghus si ambobus consultū & ratam pacem uellet: daret operam ut una quasi de pace in col loquiū conueniretur: ibiq̄ Sullam sibi traderet. Cū talē uir in potestate habuisset tū fore uti iussu. S. P. Q. U. R. fœdus fieret neq̄ hominē nobilē non sua ignauia captū. sed obr̄ē Populi. R. in hostium potestate reli ctum s̄ri. Hæc Maurus secum ipse diu uoluens tandem promissit. Cæterz dolo an uero cunctatus paḡ com perrim⁹: sed plærūq̄ regiz uoluntate ut uehementes sic mobiles: sæpe ipsæ sibi aduerse & postea tēpore & loco constituto in colloquium uti de pace conueniretur: Boghus Sullam modo modo iugurthæ legatū ap pellare benignè habere idē ambobus polliceri: illi læti pariter: ac spei bonæ esse plerū: sed nocte ea quæ pro xima fuit ante diē colloquio decretum Maurus adhibitis amicis ac statim imutata uoluntate remouit a se cæ teris dicit̄ secū ipse multa agitate uultu ac motu corporis pariter atq̄ aio uari⁹: q̄. s̄. iplo tacete occulta pecto ris oris mutatiōe patefecit: tamē postro Sullā accersiri iubet: & ex eius sententia Numidæ insidias recit̄ de i ubi dies aduēit & ei nūciatū ē: iugurthā haud lōge esse cū paucis amicis & questore nostro quasi obui⁹ ho noris causa p̄cedit i tumultū facillimū uisu insidiarib⁹: eodē Numida cū plerisq̄ necessariis suis iermis uti di ctū erat accedit: ac statū signo dato undiq̄ simul ex insidiis iuadit̄. Cæteris obr̄ucatis iugurtha uictus Sulle tradit̄: & ab eo ad Mariū deduct⁹ ē: p̄ idē tēpus aduersum Gallos ab ductib⁹ nostris. P. Scipiōe & M. Málto male pugnatū. Quo metu italia oīs contremuerat: illiq̄ & deīde oēs Romani usq̄ ad nostrā memoriā sic habuere alia oīs uirtuti suæ prōa esse cū Gallis p̄ salute: nō p̄ gloria certare. Sed postquā bellū in Numidia confectū iugurtha Romā uictum adducti nūciatū ē. Mari⁹ consul absens fact⁹ ē: & ei decreta puincia Gal liarisq̄ue calēdis ianuarii magna gloria triūphauit. Ea tēpore spes atq̄ opes ciuitatis in illo sitæ.

C. Crispi. Salustii de bello iugurthino. Finis.

ORATIO LEPIDI COS. AD POPVLVM.
EX LIBRIS HISTORIARVM. C. CRISPI SALVSTII.

ORATIO LEPIDI CONSVLIS AD POPVLVM.

Clementia & probitas uestra. Quir. q̄bus p cæteras gentis maximī & clari estis plurimū timoris mihi factū aduersus tyrānide. L. Sullæ. Neq̄ ipsi nefanda æstimat̄ ea paḡ credēdo de aliis circū uēiamini: p̄fertim cū illi spes oīs i scelere atq̄ p̄fidia sit neq̄ se aliter tutum putet q̄ si peior atque i restabilior metu uestro fuerit quo capriu⁹ libertatis curam miseria eximat: aut si prouideritis in tutandis pe riculis magis q̄ ulciscēdo teneamini. Satellites q̄dē ei⁹ homines maximī nominis non minus optimis ma iorū exemplis nequeo satis mirari q̄ dominationis i uis seruitium suū mercedē dant: & utrunq̄ p̄ iniuriam malunt. q̄m optio iure liberi agere. Præclara Brutoz atq̄ æmiltorū & Lutatioz proles: geniti ad ea q̄ maio res uirtute peperere subuertenda. Nam quid a Pyrrho Hānibale philippoz & Antiocho defensum: est aliud quam libertas: & suæ cuiq̄ sedes: neu cui nisi legibus pareremus: quæ cuncta sæuus iste Romulus quali ab externis rapta tenet: non tot exercituum clade: neq̄ eos & alioz principum: quos fortuna belli consump̄o

rat satiarus. Sed tū creditor cō plerofq; secundæ res in miserationē ex ira uertunt: quin solus omnium post me
 moriā hoīum supplicia in post futuros cōposuit: q; prius inturia q̄ uita ceisset prauissimeq; p̄ sceleris imā
 nitatē adhuc tutus: sicut dū uos metu grauioris seruitū a repetēda libertate terremini. Agēdū atq; obutā eundū
 ē Quir. ne spolia uestra penes illōs sint Non plarandū neque uotis parāda auxilia nisi forte sparsū tædium
 iā aut pudorē tyrānidis. Nulle esse cū p̄ scel^o occupata pliculosius dimissurū At ille eo p̄cessit ut nihil glorio
 sum nisi tutū & oīa retinēdæ dominatiōis honesta æstimet. Itaque illa ges & ocī cū libertate q̄ multi p̄bi
 poti^o q̄ laborē cū honorib^o capessēbāt nulla sunt: hac tēpestare seruidū aut impitādū habēd^o met^o est aut fa
 ciend^o Quir. Nā qd̄ ultra: Quæ uæ humana supant aut diuina ipolluta sunt. P. R. paulo ante gētū mode
 rator: exur^o iperio: gloria: iure cogitādū inops despectusque ne seruilis qd̄ alimēta reliqua habet. Sociorū
 & latit magna uis ciuitate p̄ multis & egregiis factis a uobis data per unū phibent: & plebis innoxia patrias
 sedes occupauere pauci satellites mercedē scelerē leges: iudicia: æriū: prouiciæ: reges: penes unū Denique
 necis ciuū & uitæ licētia simul humanas hostias uidistis & sepulchra infecta sanguine ciuili: Est ne iuris reli
 qui aliud quā soluer̄ iniuriā: aut mori per uirtutē: Quoniā qd̄ unū oīb^o finē natura uel ferro sæptis statuit
 Neque q̄quam extremam necessitatē nihil ausus nisi muliebri igēto expectat: Verē ego seditio ius uti Sulla
 ait q̄ p̄mia turbagē q̄ror: & bellum cupiēs q̄ iura pacis repeto. I. q̄ nō aliter salui salisque tuti iperio eritis: ni
 si Vestius picens: & scriba Corneli^o aliena bene parata prodegerint: nisi approbatis oēs p̄scriptionē inno
 xiorū ob diuitias: ruciatus uiroꝝ illustrium uastam urbē fuga & cædib^o: bona ciuū miserorū quasi
 cimbricam p̄dam ueniam aut dono datam. Ad obiectat mihi possessiones ex bonis proscrip̄torū: quod qd̄
 scel. ḡ illi^o uel maximum est. Non me neq; quemquam omnium: satis turum fuisse. si recte facerem^o: atq; il
 la quantum formidine mercatus sum p̄ciōso luto iure dominis tamen restituto: Neq; pati consilium est ul
 lam ex ciuib^o p̄dam esse. Satis illa fuerint quæ rabie contracta tollerāuim^o Manus cōserentis inter se ro
 manos exercitus & arma ab externis in nosmet uersa scelerum & cōtumeliarū omnium finis sit quorū
 adeo uiam non pœnitet: ut & facta in gloria numeret & liceat taudius fecerit. Neq; iam quid existimetis
 de illo sed quantum audiat̄ uereor: Ne alius altum principem expectātes ante capiamini non opibus eius
 quæ futiles & corruptæ sunt sed uestra secundia quam raptum iri licet: & quam audeat tam uideri scelicem.
 Nam præter satellites cōmaculatos quis eadem uult aut quis non omnia mutare p̄ter uictoriam scilicet mi
 lites quorū sanguine Tarulæ Syroq; pessimis seruog; diuitiæ partæ sunt: an quibus prelat^o in magistratib^o
 captendis Fufidius ancilla turpis: honorum omnium de honestamentum. Itaque maximam mihi fiduciam
 parit uictor exercitus: cui per tot uulnera & labore nihil p̄ter tyrannum quæsitum est: nisi forte tribunitiam
 Pot. euersum profecti sunt per arma condita in a maiorib^o suis utiq; iura & iudicia sibimet extorquerēt egre
 gia scilicet cer mercede cum relegati in plaudes & siluas contumeliam atq; inuidiā suam præmia penes paucos
 intelligerent. Quare igitur tanto agmine atq; animis incedit quia secundæ res: mire sunt uitis optentui: q̄
 bus labefactis quam formidatus est tam contemne^o nisi forte specie concordia & pacis quæ sceleri & parit
 cidio suo nomina indidit. Neq; aliter. R. P. & belli finem ait nisi maneat expulsa agris plebes: præda ciuili
 acerbissima: ius iudicium omnium rerū penes se quod. P. R. fuit: quæ si uobis pax & composita intelligun
 tur maxima turbamēta Re. p. atq; exitia: probate: adnite legibus impositis. Accipite ocium cum seruitio
 & tradite exēplū posteris ad. Re. P. sui mer sanguinis mercede circumueniendam: mihi quāq; p̄ hoc summū
 iperū satis quæsitum erat. Nomini malog; dignitati atq; etiam prædio tamen uon fuit consilium priuatas
 opes facere. potiorq; uisa ē periculosa libertas quieto seruitio. Quæ si probatis adest Quir. & bene iuan
 abus dñis. M. Aemiliū Cons. ducē & auctorē sequimini ad recipiendā libertatē.

ORATIO PHILIPPI IN SENATV.

Maxime uellem. P. C. R. P. quietam esse. aut in a periculis prōptissimo quoq; defendidēq; parua
 incepta consultiōibus noxe esse: sed contra leditionibus omnia turbata sunt: & ab his quos ph
 berem agis decebat. Postremo quæ pessimi & stultissimi decreuere ea bonis & sapientib^o faciēda
 sunt. Nam bellum atq; arma quāquā uobis inuisa: tamen quia Lepido placent sumenda sunt. Nisi forte cui
 pacem præstare: & bellum pati consiliū est. Prohdiū boni qui hanc urbem omīssa cura adhuc regitis. M. Ae
 milius oīum flagitiosorum postremus (qui peior an ignauior sit deliberari non potest exercitum opprimē
 dæ libertatis habet: & se contempto metuendum. effecit: Vos mussantes & retractantes uerbis & uatum
 carminibus pacem optatis magisquam defenditis. Neq; intelligitis mollitia decretorum uobis dignitatem
 illi merum detrahi: atq; id iure quoniam ex rapinis consulum ob seditioem prouinciam cū exercitu ade
 ptus est. Quid ille ob benefacta cepisset: cuius sceleribus tanta præmia tribuistis? At. s. eos qui ad postre
 mum usq; ad legatos pacem concordiam: & alia huiusmodi decreuerent gratiam habeo peperisse: Immo
 dispecti & indigni. R. P. habiti prædæ loco estimantur. Quippe metu pacē repetētes quo habitū amiserāt
 Equidem a principio cum erruriam coniuare proscrip̄tos accersiri: largitionibus. R. P. lacerari uidebam:
 maturandum putabam & Catull consilia cum paucis secutus sum Cæterum illi qui gentis æmiliæ benefa
 cta extollēbant & ignoscendo. P. R. magnitudinem auxisse. Nusquam etiam tum Lepidum progressum
 atebant cum priuata arma opprimēdæ libertatis cepisset: sibi quisq; opes aut patrocina quærendo consi
 lium publicum corruperunt Attamen erat Lepidus latro cum Calonibus & paucis Sicariis: quorū nemo
 diurna mercede uitam mutauerit. Nunc est proconsule cum imperio non empto sed dato a uobis cum lega
 tis adhuc iure parentibus: & ad eum concurrere homines omnium ordinum corruptissimū flagrantes ino
 ta: & cupidinibus scelerum conscientia exagitatis quibus quies in seditioibus: in pace turbæ sunt: bitu